

НАШІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

ЗАДІЯНИЙ – ЗАЛУЧЕНИЙ...

Одна з відчутних тенденцій сучасної українськомовної практики – пуристична оцінка лексики. Із зазначеної пари в певних культуромовних рекомендаціях намагаються витіснити на периферію слововживання слово «задіяний» як співзвучне російському «задействованный».

Інтернет відкриває чимало сторінок, на яких запропоновано варіанти заміни цієї лексики «задіяний»: на *залучений* (про особу) і *запущений у дію* (про об'єкт) (<https://onlinescorrector.com.ua/залучений/>; <https://goroh.pp.ua/> Слововживання/задіяний); *залучений* і залежно від контексту – синоніми *увімкнений, застосований, використаний* тощо (<https://www.kyivdictionary.com/uk/grammar/uk/consulenza-linguistica/vypusk4/zadiiany-i-zaluchenyi/>).

Важко погодитися, що книжне слово «залучене», характерне для офіційно-ділового словника, доречно замінити у висловленні на зразок «Підприємство *задіяне* у великих програмах» саме на «Підприємство *залучене* до великих програм», як рекомендують на сайті «Горох» (<https://goroh.pp.ua/Слововживання/задіяний>). З нашого погляду, у такому контексті цілком можливі варіанти: *Підприємство буде зайняте у великих програмах / Підприємство запрошено до великих програм / Підприємство заохочено до великих програм / Підприємству запропонували взяти участь у великих програмах / Підприємство приєднали до великих програм*, а також із негативним відтінком – *Підприємство втягнуто до великих програм*.

Як засвідчив «Український лексикон кінця XVIII – початку XXI ст.» (т. 1, с. 509), перша фіксація лексеми «задіяний» відбулася у 2009 році в «Українському орфографічному словнику». СУМ-20 подає її без будь-яких обмежень щодо вживання з покликанням на джерела сучасної художньої та наукової літератури, як-от: *В масових сценах були **задіяні** актори молодіжного та експериментального театрів* (Ю. Андрухович); *Для транзиту прикаспійської та близькосхідної нафти в Європу буде **задіяний** і Дунайський водний шлях* (з наук. літ.). Одним із засобів тлумачення є синонім до *задіювати* – ‘залучати’, пор.: «2. кого, що, до чого. **Залучати** певну особу, групу людей і т. ін. до участі у виконанні якої-небудь справи, задуму тощо. 3. що. **Уводити** що-небудь у дію відповідно до призначення; використовувати що-небудь».

Щодо фіксації слова «залучений», то той самий «Український лексикон...» (т. 1, с. 528) дає уявлення про його функціонування за такими джерелами: «Українсько-російський словник» (1953–1963), СУМ-11, «Орфоепічний словник української мови» (2001). У зазначеному «Українсько-російському словнику» статті «залучений» (т. 2, с. 72) серед відповідників у російськомовній частині немає слова «задействованный», що співзвучне до *задіяний* [пор.: 1) привлеченный, вовлеченный, втянутый, приобщенный; залученный; 2) загнанный]. Слово «задіяний» функціонує в книжно-писемній практиці після 80-х років ХХ ст., адже не зафіксоване в лексикографічних джерелах до того часу.

На сьогодні дієприкметник *задіяний* доволі частотний. Наприклад, у мові законодавства (за відомостями сайту Верховної ради України – законодавство) активність його вживання обчислюється цифрою близько 300 тис. документів, як-от: *Деякі питання в’їзду, виїзду та перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, які **задіяні** в організації та проведенні пісенного конкурсу «Євробачення»; Про виділення коштів для оплати ремонту літака ІЛ-62М N 86135 та двигунів до літаків, що будуть **задіяні** на перевезеннях збірної команди України на Олімпійські Ігри і под.* Спостережено, що дієприкметник

«залучений» у назвах документів трапляється рідше (понад 700 уживань), пор.: «Про виплату грошового утримання військовослужбовцям, *залученим* до виконання завдань з евакуації грузинських біженців з районів Верхньої Сванетії»; «Про внесення зміни до Положення про порядок реєстрації договорів, які передбачають виконання резидентами боргових зобов'язань перед нерезидентами за *залученими* від нерезидентів кредитами, позиками в іноземній валюті».

Сучасне законодавство спирається на ряд економічних і технічних термінів у відповідній сполучуваності: *задіяна особа, задіяне присвоєння радіочастоти, задіяний номерний ресурс, задіяний ресурс нумерації, задіяний ринок товару, задіяний член екіпажу* (operating crew member), *задіяні активи*. Засвідчено й банківсько-економічні поняття із ключовим словом «залучений», а саме: *залучена особа, залучений банк, залучений кредитор, залучений орган, залучений персонал, залучені інвестиції, залучені кошти*. Звернімо увагу на два поняття із цих рядів, які, здавалося б, можна інтерпретувати як взаємозамінювані – *задіяна особа / залучена особа*. Натомість у текстах різних документів ця сполука позначає різних за видом і сферою діяльності індивідуумів. Отже, *задіяна особа* – «фізична особа, яка є потенційним донором гемопоетичних стовбурових клітин (далі – потенційний донор) або реципієнтом та персональні дані якої внесені до системи», *залучена особа* – «фізична особа або працівник іншої особи, яка на підставі цивільно-правового договору з колекторською компанією виконує деякі функції або процеси в межах здійснення колекторської діяльності, зокрема безпосередню взаємодію зі споживачем фінансових послуг».

Цю ж практику терміновживання відбиває і медіаресурс, напр.: *Задіяними ринками є ринки, на яких учасники концентрації перебувають у горизонтальних відносинах (діють на одному й тому самому товарному ринку) або вертикальних відносинах (учасник концентрації діє на товарному ринку вищого чи нижчого рівня товарообігу відносно відповідного ринку, на якому діє інший учасник концентрації)* (Юридична газета,

29.10.2013); *Розпочинаються онлайн курси для всіх, хто задіяний у системі шкільного харчування* (сайт Головне управління Держпродспоживслужби у Вінницькій області, 21.08.2024); *У Миколаївській області окупанти атакували дронами пожежний автомобіль, який був задіяний у гасінні загоряння* (Інтерфакс-Україна, 08.07.2024); *Тому вважається, що український двигун задіяний в італійській частині проєкту* (День, 16.10.2024); *Ми вдячні аграріям за розуміння, постачальникам палива і всім, хто задіяний у цьому процесі* (Голос України, 11.04.2022) тощо.

Якщо порівняти кількісні показники щодо слововживання, то на сторінках «Газети по-українськи» слово *задіяний* ужито 1118 разів, а *залучений* – 1500 разів; у газеті «День» така картина: *задіяний* – 126 матеріалів, *залучений* – 79; газета «Mind» засвідчує, що *задіяний* ужито 1127 разів, *залучений* – менше 1-ї тис. уживань; на шпальтах газети «Голос України»: *задіяний* ужито 222 рази; *залучений* – 118 (станом на листопад 2024 р.). Орієнтуючись на ці приблизні показники, можна припустити, що обидва аналізовані слова функціонують однаково активно, поки не можна стверджувати, що лексема «залучений» витісняє номінацію «задіяний».

Утім, наші рекомендації стосуються надання переваги перед словом *залучений* як таким, що має давню традицію вживання і широкий діапазон синонімічних заміників в українській літературній мові.

Світлана Бибик